

[in Ukr.].

6. Konvetsiia pro polipshennia doli poranenykh i khvorykh u diiuchykh armiiakh vid 12.08.1949 [Convention on the Improvement of the Fate of the Wounded and Sick in Active Armies of August 12, 1949]. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_151. [in Ukr.].

ABSTRACT

Kseniia Kosiachenko, Olga Streltsova. Financial and legal protection of military personnel in Ukraine. The article examines the current state of Ukrainian legislation on the social protection of servicemen, analyzes the basic principles of proper social security for servicemen of the Armed Forces of Ukraine, types of their social security, and the effectiveness of the implementation of the social security system.

The issue of social protection of military personnel has always been extremely important and required the close attention of the authorities and society, but now this topic has become especially relevant. Despite the constant development and improvement of Ukrainian legislation in this direction, the formed system of normative and legal acts that regulate issues of social and legal protection of military personnel, constitutional rights and freedom, guarantees regarding their implementation, many issues still need to be resolved. Unfortunately, we have to state that at present there is no systematic approach to the legal regulation of social protection of military personnel and there is a lack of a single legislative act, according to which the standards and principles of building the entire structure of social security in the researched area would be determined. And this is the basis for the conclusion that the existing system of social protection needs a radical reorganization, because inattention to the social protection of military personnel will not lead to the non-fulfillment of the declared standards and the lack of a consistent and clear policy for the formation of social norms, which reduces the combat effectiveness of the armed forces, and the activity in their professional training disappears and moral qualities fall.

It was determined that the financial and legal protection of military personnel as a system financial and legal relations, consists in consequence ensuring the social rights of military personnel and should be based on legal principles that reveal the financial activity of the state in the field of distribution and the use of public expenditures, as well as on postulates of the social policy of the state.

Keywords: *social security, social protection, financial and legal protection, social benefits, military personnel, military service, legislation of Ukraine.*

УДК 37.018-057.87:004.738.5

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-2-183-187

Юрій СТОЛЯР®

кандидат наук з державного управління
(Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна)

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ МІГРАЦІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБИ

Розкрито зміст концептуального наповнення поняття «міграційна мобільність» у вирішенні організаційно-тактичних завдань протидії нелегальній міграції оперативними підрозділами Держприкордонслужби. Зазначено, що це загальний термін для позначення потенційної та реальної міграції населення. Міграцію населення визначено як територіальне переміщення, а міграційну мобільність як здатність до міграції, тобто потенційно можливу міграційну активність. Наголошено, що найбільшу загрозу безпеці країни становить нелегальна міграція, котра може бути обумовлена багатьма чинниками. Основними причинами незаконного перетину кордонів держави є економічні фактори (безробіття, зниження заробітної плати), політичні переслідування, різноманітні дискримінації, стихійні лиха, війни. Нереєстрована міграція вельми негативно впливає на всі сфери життя суспільства. Розуміння концепту міграційної мобільності може допомогти розкрити різні злочини та сприяти підвищенню ефективності оперативно-розшукової діяльності Держприкордонслужби.

Ключові слова: *Державна прикордонна служба України, оперативно-розшукова діяльність, міграція, міграційна активність, міграційна мобільність.*

© Ю. Столяр, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5778-4051>

yra05101966@gmail.com

Постановка проблеми. Сучасні дискусії щодо тимчасового захисту переміщених українців розгортаються навколо концепції «подвійного наміру». По-перше, вона сприяє вдосконаленню навичок, що дозволяють брати участь в економічному житті приймаючої країни. По-друге, зростають перспективи успішного повернення. Термін «міграційна мобільність», або «міграційна рухливість», найчастіше використовують як синонім міграції населення. Проте міграційна мобільність – це лише можливість (скхильність) населення до міграції, що завжди може реалізуватися з різних причин. Міжнародна міграція охоплює два основні поняття: еміграцію та імміграцію. Еміграцією називають виїзд із країни на постійне місце проживання, а під імміграцією розуміють в'їзд у країну на постійне місце проживання. На відміну від різних історичних прикладів міграції, Україна безперервно виражає зацікавленість у поверненні своїх громадян, наголошує на їхній ролі у відновленні країни. Доречний початок дискусії щодо кращих шляхів «подвійного наміру» має успішно позначитися на плануванні країн ЄС. Головне – дати чітку перспективу мільйонам українців, які були змушені залишити свою країну або можуть це зробити.

Оскільки сучасні міграційні потоки є транснаціональними явищами, то і керувати ними було передбачено спільними зусиллями всіх держав, котрих торкнулися ці потоки. І політика розвитку, і участь у регіональних консультативних процесах є зовнішньополітичними інструментами імміграційного регулювання, що використовуються ЄС. Їхня схожість полягає в тому, що вони спрямовані на об'єднання країн походження, транзиту та призначення мігрантів для співпраці в управлінні міграційними потоками.

Незважаючи на значну кількість праць, присвячених різним питанням протидії незаконній міграції, не втрачає актуальності низка проблем теоретичного характеру та практичної впорядкованості складників інформаційної війни у сфері запобігання та протидії цьому явищу.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Міграційні процеси досліджували українські вчені: В. Бондарчук, Т. Гуменюк, О. Малиновська, В. Чуєнко, Б. Юськів. Вони акцентували увагу насамперед на безпекових викликах для Європейського Союзу, шляхах трансформації міграційної та інтеграційної політики ЄС, а також їхньому значенні для України [2]. Значний внесок у розвиток досліджень поняття міграції залишили вітчизняні праці О. Бандурки, О. Макарова, В. Олефіра, І. Танчина. Однак розрізненість методів і поглядів вивчення міграційної мобільності потребують окремої наукової розвідки.

Метою наукової статті є дослідження концептуального характеру поняття міграційної мобільності та ролі останньої у виконанні завдань оперативно-розшукової діяльності підрозділами Держприкордонслужби.

Виклад основного матеріалу. Міграційна мобільність (рухливість) є загальним поняттям, що позначає потенційну та реальну міграцію населення, відображає потенційну готовність населення до зміни свого територіального статусу. Міграцію населення визначаємо як територіальне переміщення, а міграційну мобільність (рухливість) – як здатність до міграції, тобто потенційно можливу міграційну активність населення, що є результатом глобалізаційних процесів і має об'єктивний характер: більшість країн є або країнами-постачальниками мігрантів, або країнами, що приймають мігрантів, або транзитними державами. Важливість міграції пов'язана насамперед із формуванням контурів глобального світу – турбулентного та суперечливого у всіх своїх виявах: військово-політичному, соціокультурному, економічному, інформаційному. Навряд чи сьогодні існують способи призупинення активності міграційних процесів, принаймні демократичним шляхом.

В Україні для позначення вимушених внутрішніх мігрантів використано термін «внутрішньо переміщена особа». Згідно зі ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» «внутрішньо переміщеною вважається особа – громадянин України, іноземець або особа без громадянства, – яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання в результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних виявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [3].

Сьогодні маємо у своєму розпорядженні великий обсяг інформації про міграцію

і переміщення в усьому світі. Природу та динаміку міграції важко зафіксувати в статистичних термінах. При цьому під час пандемії дуже швидко з'явилися абсолютно нові показники, зокрема від Організації Об'єднаних Націй, а також від академічних інститутів. Крім того, деякі великі технологічні компанії, наприклад, «Інстаграм», «Фейсбук», на початку пандемії почали публікувати анонімні дані про мобільність, що ґрунтувалися на записах про мобільність користувачів, презентуючи відомості про величезну кількість зібраних даних за поодинокими записами та водночас наголошуючи на наявних побоюваннях щодо наслідків для прав людини (зокрема й права на таємницю приватного життя) накопичення таких даних і їх використання. Можемо спостерігати й те, як зростає цифровізація міграції та мобільності, для якої як повітря потрібні дані, – вона дедалі частіше використовується в межах поточних зусиль із розроблення та впровадження технологій штучного інтелекту в міграційних системах. Скорочення глобальної нерівності також підтримується збором і аналізом даних. У Глобальному договорі про безпечну, впорядковану та легальну міграцію наголошується на зобов'язанні покращувати міжнародне співробітництво в галузі міграції, а також збирати інформацію щодо міграції і проводити дослідження.

Найбільшу загрозу безпеці країни становить нелегальна міграція, що може бути обумовлена багатьма чинниками. Основними причинами незаконного перетину кордонів держави є економічні фактори (безробіття, зниження заробітної плати), політичні переслідування, різноманітні дискримінації, стихійні лиха, війни. Нереєстрована міграція дуже негативно впливає на всі сфери життя суспільства.

По-перше, некерованість та неконтрольованість процесів міграції негативно позначається на стані внутрішнього ринку праці. Нелегали в країні займають певне місце у поділі праці та сприяють розвитку економічних процесів. Але вони також сприяють підтримці та розвитку неконтрольованих секторів економіки. Нелегальна зайнятість незаконних мігрантів неминуче супроводжується порушенням податкового законодавства.

По-друге, незаконна міграційна мобільність часто пов'язана з контрабандними операціями та іншими видами тіншового бізнесу, що породжує важливий аспект – криміналізацію суспільства. Зростає кількість вчинених нелегальними мігрантами злочинів, де все голосніше заявляє про себе організована злочинність, що набуває міжнародного характеру. Насамперед це виявляється в організації злочинних угруповань з переправи нелегалів через кордон.

По-третє, у політичному аспекті відбувається зростання міжетнічної напруги. Збільшення масштабів незаконної міграційної мобільності супроводжується зміною національного та релігійного складу населення, утворенням іноетнічних громад, які не інтегруються в суспільство, що приймає. Це призводить до загострення міжетнічної напруженості, посилення екстремістських націоналістичних політичних течій.

Наявний потенціал впливу збільшеної національної та міжнародної мобільності на поліпшення добробуту людей дає змогу сподіватися, що це явище привертатиме до себе значну увагу розробників політики та науковців, які займаються питаннями розвитку. Міграція вимагає високих попередніх витрат, і потрібен час, щоб від неї почали накопичуватися «дивіденди». Так, віддача на ринку праці має тенденцію істотно зростати в міру того, як мігранти опановують специфічні для країни навички та підтверджують свою кваліфікацію. Рішення мігранта повернутися додому створює додаткові складнощі, змінюючи період, протягом якого мають вимірюватися ефекти.

Якщо розглядати «здатність» людини вирішувати, де жити, так само як і сам акт переїзду, слід визнати значення умов, за яких люди мають або не мають можливість змінювати своє місце проживання. Багато традиційних досліджень міграції фокусують увагу на вивченні її впливу на добробут. Нас же цікавить не тільки переміщення людей як таке, а й наявність у людини свободи вирішувати, куди переїхати. Мобільність – це свобода, а міграція – реалізація цієї свободи [5].

Незаконна міграційна мобільність тісно пов'язана з низкою інших соціальних явищ, що розглядаються не тільки на внутрішньодержавному, а й на міжнародному рівні. Насамперед потрібно назвати інститут біженців. Побоюючись стати жертвою переслідувань у себе на батьківщині та перебуваючи на території іноземної держави, біженець не завжди в змозі дотриматися порядку виїзду з власної країни і перетину кордону іноземної держави [6].

Незаконна міграційна мобільність – це процес переміщення людей через

кордони країн без дозволу або відповідних правових процедур. Це може бути спроба виїхати за кордон для пошуку кращих умов праці або життя, але без легальних документів. Незаконна міграція може призвести до проблем з безпекою, економікою та соціальною сферою і в рідній країні, і в країні, до якої люди намагаються виїхати.

Концептуалізація визначення міграційної мобільності також зведена до психологічного стану особистості або конкретно до здатності мігрувати. Ймовірно, слід вести мову не тільки про здатність, а й про можливість міграції. Проте головне, звісно, не в термінах, а в суті поняття. Можливість міграції, як і здатність до неї, – це ще не тільки не міграція, а й навіть не готовність до неї. Можливість міграції, як і здатність до неї, – це психологічний стан, що сформувався внаслідок накопиченого міграційного досвіду. Міграційна рухливість – це немов об'єктивізований стан, здатність особистості до міграції, що сформувалася внаслідок накопиченого міграційного досвіду. Такий досвід науковці називають міграційною біографією, що охоплює сукупність переміщень, котрі передують моменту соціологічного обстеження. Мабуть, точніше буде сказати, моменту фіксації, а вона може відбуватися не тільки в моменти соціологічного обстеження, а і під час перепису населення.

Соєні злочини призводять до погіршення криміногенної обстановки, провокують загострення в суспільстві конфліктів на етнічному ґрунті, підривають громадський порядок і безпеку в країні. Вплив організованих злочинних груп на функціонування політичних інститутів країни, а також на формування її зовнішньої та внутрішньої політики підриває довіру населення до державних інститутів, а також породжує невіру у здатність чинного уряду виконувати свої функції. Виїзд людей, що супроводжується нелегальною міграцією, створює умови для порушення державних кордонів і законодавства тих чи інших держав або союзу держав, є серйозною загрозою для демократії.

Міграційна мобільність, чим би вона не вимірювалася: чи то розподілом жителів інших місцевостей, чи то кількістю змін ними місця проживання, чи то часткою мігрантів у населенні з різними термінами їх перебування в пункті проживання, – однаково, це лише чинник, що зумовлює той чи той тип міграційної поведінки, умова формування тих чи тих міграційних установок. Сама собою потенційна мобільність – не готовність, а здатність (можливість) до здійснення міграційного акту. Вона виявляє себе в загальній сукупності чинників, що детермінують той чи той тип міграційної поведінки.

Міграційна мобільність належить до можливості та швидкості переміщення індивідів або груп людей з одного місця в інше. Це може бути внутрішня міграція в межах країни або зовнішня міграція між країнами. Концепція міграційної мобільності охоплює такі аспекти, як причини міграції, наслідки для індивідів та суспільства, рівень інтеграції мігрантів у нове середовище [4], а також ефективність політики міграції та управління міграційними потоками.

Міграційна мобільність – це поняття, що описує здатність людей пересуватися з одного місця на інше для пошуку роботи, навчання, покращення якості життя або втілення інших цілей. У контексті оперативно-розшукової діяльності підрозділів Держприкордонслужби міграційна мобільність відіграє важливу роль. Під час виконання завдань оперативно-розшукової діяльності Держприкордонслужба та інші правоохоронні органи вивчають рух мігрантів та іммігрантів, аналізують їхні маршрути та зв'язки. Міграційна мобільність може свідчити про можливі шляхи нелегального перетину кордону, переправу контрабанди або незаконну міграцію. Отже, розуміння концепту міграційної мобільності може допомогти розкрити різні злочини та сприяти підвищенню ефективності оперативно-розшукової діяльності Держприкордонслужби.

Висновки. Таким чином, концептуальне наповнення поняття міграційної мобільності конкретно аналізує мобільність індивідів і груп. Міграційні процеси – це також переміщення окремих осіб і груп, що допомагає провести аналогію між міграційними рухами як окремим типом людського руху та соціальною мобільністю як основною структурою. Визначення міграції та міграційної мобільності є досить широким у професійному дискурсі Державної прикордонної служби. Незважаючи на різноманітність визначень, територіальний рух залишається фундаментальною перспективою імміграційного процесу. Важливими елементами міграції є не лише функції традиційних висхідних/спадних механізмів, а й специфічні механізми соціального тестування, відбору та розподілу всередині різних соціальних класів. Візова система, прикордонний контроль, система дозволів на роботу для іноземців та

особливий статус негромадян кардинально змінюють соціальний статус громадян.

Отримані результати сприятимуть дослідженню концептуальних засад діяльності оперативно-розшукових підрозділів у протидії злочинності, допомогатимуть правильно застосовувати термінологію міграційної мобільності у подальшому розвитку оперативно-розшукового законодавства, а також під час опрацювання перспективних нормативно-правових актів у цій царині. Наведений вище матеріал є перспективним в аспекті дослідження особливостей міграції через призму мобільності населення. Багатоаспектність окресленої проблематики зумовлює потребу проведення подальших наукових розвідок для формування цілісної оперативно-розшукової діяльності.

Список використаних джерел

1. Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн східного партнерства. Київ : Центр Разумкова, 2023. 265 с. URL : <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>.
2. Малиновська О. А. Міграційна криза в Європі: пошуки шляхів розв'язання та наслідки для України. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 3 (40). С. 104–114.
3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.
4. Про затвердження Тимчасової інструкції про застосування мобільних підрозділів Державної прикордонної служби України : наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 30.12.2005 № 1039. URL : https://dpsu.gov.ua/ua/law_base/.
5. Garrett A. The Refugee Crisis, Brexit, and the Reframing of Immigration in Britain. *EuropeNow*. URL : <https://www.europenowjournal.org/2019/09/09/the-refugee-crisis-brexit-and-the-reframing-of-immigration-in-britain/>.
6. Hatton T. European asylum policy before and after the migration crisis. *IZA*. URL : <https://wol.iza.org/articles/european-asylum-policy-before-and-after-the-migration-crisis/long>.

Надійшла до редакції 25.03.2024

Прийнято до опублікування 02.04.2024

References

1. Vplyv mihratsiynykh protsesiv na perebih poviennoho vidnovlennia Ukraïny, mihratsiynu polityku YeS ta kraïni skhidnoho partnerstva [The impact of migration processes on the post-war recovery of Ukraine, migration policy of the EU and the Eastern Partnership countries]. Kyiv : Tsentrazumkova, 2023. 265 p. URL : <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>. [in Ukr.].
2. Malynovska, O. A. (2016) Mihratsiina kryza v Yevropi: poshuky shliakhiv rozv'iazannia ta naslidky dlia Ukraïny [Migration crisis in Europe: search for solutions and implications for Ukraine]. *Stratehichni priorytety*. № 3 (40), pp. 104–114. [in Ukr.].
3. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib [On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons] : Zakon Ukrainy vid 20.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>. [in Ukr.].
4. Pro zatverdzhennia Tymchasovoi instruktсии pro zastosuvannia mobilnykh pidrozdiliv Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy [On the approval of the Temporary Instruction on the use of mobile units of the State Border Service of Ukraine] : nakaz Administratsii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy vid 30.12.2005 № 1039. URL : https://dpsu.gov.ua/ua/law_base/. [in Ukr.].
5. Garrett, A. The Refugee Crisis, Brexit, and the Reframing of Immigration in Britain. *EuropeNow*. URL : <https://www.europenowjournal.org/2019/09/09/the-refugee-crisis-brexit-and-the-reframing-of-immigration-in-britain/>.
6. Hatton, T. European asylum policy before and after the migration crisis. *IZA*. URL : <https://wol.iza.org/articles/european-asylum-policy-before-and-after-the-migration-crisis/long>.

ABSTRACT

Yuriy Stolyar. Conceptualization of migration mobility in the activities of the State Border Service. The article reveals the content of the conceptual content of the concept of «migration mobility» in solving organizational and tactical tasks of counteraction by the operational units of the State Border Guard Service. It is noted that this is a general term for potential and real migration of the population. Population migration is defined as a territorial movement, and migration mobility as the ability to migrate, i.e. potentially possible migration activity.

The conceptual content of the concept of migration mobility specifically analyzes the mobility of individuals and groups. Migration processes are also the movement of individuals and groups, which helps to draw an analogy between migration movements as a separate type of human movement and social mobility as the main structure. The definition of migration and migration mobility is quite broad in the professional discourse of the State Border Guard Service. Despite the variety of definitions, territorial

movement remains a fundamental perspective of the immigration process.

Important elements of migration are not only the functions of traditional upward/downward mechanisms, but also specific mechanisms of social testing, selection and distribution within different social classes. The visa system, border control, the system of work permits for foreigners, and the special status of non-citizens radically change the social status of citizens.

Keywords: State Border Service of Ukraine, operational and investigative activities, migration, migration activity, migration mobility.

УДК 347.44(477)

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-2-188-195

Лілія ФОКША©

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ТА УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ГІГ-КОНТРАКТУ

Визначено зміст та особливості застосування гіг-контрактів суб'єктами правового режиму Дія Сіті у контексті Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», а також супроводжуючих гіг-контракт угод, таких як договір про нерозголошення, договір про утримання від вчинення конкурентних дій.

Проаналізовано правовий статус сторін гіг-контракту – резидента Дія Сіті та гіг-спеціаліста. Досліджено міжнародний досвід застосування гіг-контрактів та визначено основні тенденції та сфери їх впровадження. Визначено основні умови та положення, що мають бути закріплені в гіг-контракті.

Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування отриманих результатів для подальшого вдосконалення законодавства з метою забезпечення більш ефективного захисту прав та інтересів учасників цивільних правовідносин та розвитку цифрової економіки в Україні.

Ключові слова: гіг-контракт, резидент Дія Сіті, гіг-спеціаліст, договір про нерозголошення, договір про утримання від вчинення конкурентних дій.

Постановка проблеми. Важливою умовою економічного зростання України є запровадження та використання цифрових технологій. Розвиток цифрової економіки забезпечить створення нових робочих місць, сприятиме підвищенню ефективності господарської діяльності, зростанню конкурентоспроможності та продуктивності української економіки.

Під цифровою економікою слід розуміти окремий сектор економіки, в якому господарська діяльність здійснюється суб'єктами господарювання шляхом застосування інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, де основними засобами (факторами) виробництва є цифрові (електронні, віртуальні) дані (як числові, так і текстові) [1].

Розвиток в Україні цифрової економіки передбачає впровадження нових інструментів правового оформлення взаємовідносин. Закон України № 1667-IX від 15.07.2021 р. «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» (далі – Закон № 1667-IX) [2] передбачає створення та функціонування спеціального правового режиму Дія Сіті та запровадження гіг-контрактів.

У світовій практиці гіг-контракт – це особлива форма залучення спеціалістів, що поєднує ознаки трудового та цивільно-правового договору. Це правовідносини, в яких робота виконується на проєктній або тимчасовій основі, зазвичай на визначений термін або до завершення конкретного завдання. Гіг-контракти забезпечують гнучкість як для замовника, так і для виконавця. Виконавці можуть вибирати проєкти, в яких бажають

© Л. Фокша, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8930-083X>

lilya.foksha01@gmail.com